

DET KONGELIGE
KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENT

INNHold

Pressemeldinger	1
Sterk inntektsvekst for kommunene vil gi bedre tjenester	1
Sterk satsing på lokal velferd	2
Regjeringen gjennomgår inntektssystemet for kommunene	3
Presentasjon av hovedpunkter i Kommuneproposisjonen 2007	5
Sammendrag av Kommuneproposisjonen 2007	15

Informasjon fra departementet på internett:

Kommuneproposisjonen:

www.odin.dep.no/krd/norsk/tema/kommune/kommuneokonomi

Pressemeldinger:

www.odin.dep.no/krd/norsk/aktuelt/pressesenter/pressem

Nyhetsbrev om kommune- og fylkesforvaltning:

www.kommunalnytt.no

DET KONGELIGE
KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENT

Pressemelding

Nr.: 42/2006
Dato: 12.05.2006

Sterk inntektsvekst for kommunene vil gi bedre tjenester

- Regjeringen legger opp til realvekst i kommunesektorens inntekter på mellom 4 og 5 milliarder kroner i 2007. Dette vil bidra til flere barnehageplasser, flere ansatte i eldreomsorgen, styrking av det psykiske helsearbeidet i kommunene og bedre skoletilbud, sier kommunal- og regionalminister Åslaug Haga.

Veksten i frie inntekter i 2007 blir på mellom 2 og 2½ milliarder kroner. Veksten kommer i tillegg til den sterke veksten i frie inntekter i 2006.

- Etter at denne regjeringen kom til makten, er de frie inntektene økt med til sammen om lag 8 milliarder kroner i 2006 og 2007. Kommunesektoren må nå sørge for at inntektsveksten benyttes til å gi innbyggerne et bedre tjenestetilbud, sier Åslaug Haga.

I tillegg til økt tjenestetilbud som følge av sterk inntektsvekst, legger regjeringen til grunn at det er mulighet for ytterligere bedring av tjenestetilbudet gjennom fornyings- og effektiviseringstiltak i kommunesektoren.

DET KONGELIGE
KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENT

Pressemelding

Nr.: 43/2006
Dato: 12.05.2006

Sterk satsing på lokal velferd

Regjeringen ønsker å styrke den lokale velferden - helse, omsorg og skole. For å oppnå likeverdige tjenester over hele landet, kreves en sterk offentlig sektor basert på fellesløsninger, gode lokalsamfunn og et levende folkestyre.

- Jeg vil legge til rette for at kommunene får det nødvendige handlingsrommet, men kommunene må ta sin del av jobben og levere tjenester av høy kvalitet, sier kommunal- og regionalminister Åslaug Haga.

- Regjeringen vil at kommunesektoren i all hovedsak skal finansieres gjennom frie inntekter. Etter at denne regjeringen overtok, er de frie inntektene økt med til sammen om lag 8 milliarder kroner i 2006 og 2007, sier Åslaug Haga. Forslaget til vekst i frie inntekter legger forholdene til rette for en bedre skole og en bedre eldreomsorg.

- Det er viktig med fortsatt fornyings- og omstillingstiltak i kommunesektoren, slik at en størst mulig del av ressursene går til bedring av tjenestetilbudet. Det er kommunene og fylkeskommunene selv som har, og skal ha, primæransvaret for omstilling og fornying. Vi vil bidra ved å støtte fornyingsprosjekter, blant annet satsingen "Smilende kommuner", fortsetter kommunalministeren.

- En "smilende kommune" er til for innbyggerne, er serviceorientert og effektiv, har tjenester av god kvalitet og er ikke minst en god arbeidsplass. Jeg har innledet et samarbeid med KS og arbeidstakerorganisasjonene om konkrete prosjekter for å utvikle dette, sier Haga.

Et annet viktig grep er at staten og KS nå er enige i at konsultasjonsordningen skal utvikles og gjøres mer forpliktende. Særlig satses det nå på å videreutvikle samarbeidsavtaler og kostnadsberegninger av reformer i kommunesektoren.

DET KONGELIGE
KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENT

Pressemelding

Jeg Nr.: 44/2006
Dato: 12.05.2006

Regjeringen gjennomgår inntektssystemet for kommunene

Regjeringen vil foreta en full gjennomgang av inntektssystemet, og legger opp til å fremme forslag til endringer i inntektssystemet for kommunene i kommuneproposisjonen for 2009.

Borge-utvalget, som ble oppnevnt 3. oktober 2003, ble bedt om å foreta en bred gjennomgang av inntektssystemet for kommunene og fylkeskommunene. Den 10. oktober 2005 la utvalget fram sine forslag til endringer i inntektssystemet i NOU 2005:18 *Fordeling, forenkling, forbedring*. Utvalgets utredning har vært på bred offentlig høring.

- Regjeringen har besluttet å foreta en egen gjennomgang av inntektssystemet, og vi vil i den sammenheng vurdere selskapsskatten som kommunal skatt, sier kommunal- og regionalminister Åslaug Haga. Regjeringen legger opp til å fremme forslag til endringer i inntektssystemet for kommunene i kommuneproposisjonen for 2009.

- Når det gjelder fylkeskommunene, vil regjeringen se utvalgets forslag til endringer i inntektssystemet i sammenheng med forvaltningsreformen, sier kommunal- og regionalministeren.

Kommuneproposisjonen 2007

Regjeringen satser på:

- Fellesskapsløsninger
- Lokal velferd
 - skole
 - pleie og omsorg
 - barnehager

© Anne Sidsel Herdlevær / Samfoto

Regjeringen satser på fornying:

- Forbedring av rammebetingelser
- Forvaltningsreform
- Smilende kommuner

© Dag Jensen / Samfoto

3

Kommunal- og regionaldepartementet

Revidert nasjonalbudsjett 2006

- Skatteinntekter + 800 mill. kr
- Barnehager + 700 mill. kr
- Økt prisvekst - 500 mill. kr

=> Samlet inntektsvekst i 2006
anslås til 7,1 mrd. kr

4

Kommunal- og regionaldepartementet

Bedre kommunale tjenester i 2006

- Sterk inntektsvekst i 2006 gir rom for bedre tjenester
 - skole
 - barnehager
 - eldreomsorg

© Marianne Grøndahl / Samfoto

5

Kommunal- og regionaldepartementet

Kommuneopplegget 2007

- Fortsatt sterk realvekst i kommunesektorens inntekter
- Vekst i samlede inntekter mellom 4 og 5 mrd. kr
- Vekst i frie inntekter mellom 2 og 2 ½ mrd. kr

6

Kommunal- og regionaldepartementet

Styrket kommuneøkonomi

- Regjeringen har økt frie inntekter med om lag 8 mrd. kr i 2006 og 2007
- I tillegg økte tilskudd til barnehager og psykisk helsearbeid

7

Kommunal- og regionaldepartementet

Hva er det rom for i 2007?

- Demografikostnader dekkes
- 2000 nye årsverk i eldreomsorgen
- Nye barnehageplasser
- Psykisk helsearbeid
- Tiltak i skolen
- NAV-reformen

© Kai Tirkkonen / Gorilla / Samfoto

8

Kommunal- og regionaldepartementet

Kommuneproposisjonen siste 10 år

	<u>Samlede inntekter</u>	<u>Frie inntekter</u>
1998	3,5	0,7
1999	2-2,5	0,3
2000	2,5	0,35
2001	3,5-4	1,5-2
2002	3-3,5	1,5-1,75
2003	2-2,5	0,75
2004	3,75-4,25	2,25
2005	2-2,5	0,75-1,5
2006	2-3	1,3-2,3
2007	4-5	2-2,5

**Varslet
vekst i
mrd. kr**

9

Kommunal- og regionaldepartementet

Fornyning og effektivisering

- Vi forventer at kommunesektoren fornyer seg
- ¼ prosent effektivisering frigjør 600 mill. kr
- Fornyning kan brukes til å bedre tjenestetilbudet

10

Kommunal- og regionaldepartementet

Fordeling av vekst i frie inntekter

- Veksten i frie inntekter for kommunesektoren som helhet blir 2-2½ mrd. kr i 2007
- Noe sterkere relativ vekst for fylkeskommunene

11

Kommunal- og regionaldepartementet

Handlingsplan kommuneøkonomi

- Balanse i kommuneøkonomien gir bedre tjenester
- Betydelig inntektsvekst i 2006 og 2007
- Fullfinansiering av reformer
- Kommunalt vedlikehold
- Netto driftsresultat på 3 prosent frigjør midler til investeringer
- God økonomistyring og effektiv ressursbruk i kommunene

12

Kommunal- og regionaldepartementet

Kommunesektoren skal rammefinansieres

- Øremerking: restriktive
- Mål: utvikle alternative virkemidler
- Konsultasjonsordningen sentral
- 2007: Om lag 750 millioner kroner innlemmes
- Gjennomgang øremerkede tilskudd: Forslag om innlemming i kommuneproposisjonen for 2008

13

Kommunal- og regionaldepartementet

Oppfølging av Borgeutvalget

- Forslag til nytt inntektssystem for kommunene fremmes i kommuneproposisjonen for 2009
- Endringer i inntektssystem for fylkeskommunene vil ses i sammenheng med forvaltningsreformen

14

Kommunal- og regionaldepartementet

Selskapskatt/eiendomsskatt

- Ordningen med selskapskatt videreføres foreløpig
 - fryses på 2006-nivå
- Utvidet adgang til å skrive ut eiendomsskatt
 - fjerner begrensningen "utbygd på byvis"
 - hele kommunen kan være virkeområde

15

Kommunal- og regionaldepartementet

Fornyning og dialog

- Fortsatt fornyning er nødvendig
- Fornyning *i* kommunesektoren!
- Smilende kommuner
- Brukerrettet forbedringsarbeid i samarbeid med de ansatte
- Mer forpliktende konsultasjoner

16

Kommunal- og regionaldepartementet

Mer forpliktende konsultasjoner

- Mest sentrale utviklingsområder:
 - retningslinjer for samarbeidsavtaler
 - kostnadsberegninger av reformer i kommunesektoren

17

Kommunal- og regionaldepartementet

Kommunesektorens omdømme

- Kommunene må ha tillit!
 - valg
 - saksbehandling
 - vilje til å lytte til innbyggerne
 - lovpålagte krav må oppfylles
- Brukere mer fornøyd enn ikke-brukere
- Etikk

18

Kommunal- og regionaldepartementet

Sammendrag av kommuneproposisjonen 2007 **(Kapittel 2)**

Regjeringens politikk for kommune-Norge (kapittel 1 i Kommuneproposisjonen)

Regjeringen ønsker å styrke den lokale velferden. Det vil si økt innsats for – helse, omsorg, skoler, barnehager og kultur. For å oppnå likeverdige tjenester over hele landet, kreves en sterk offentlig sektor basert på fellesløsninger og et levende folkestyre. Regjeringens ansvar er å sikre samsvar mellom oppgaver og økonomiske rammer, og legge til rette for at kommunene får det nødvendige handlingsrommet. Kommunene må på sin side ta sin del av jobben, og levere tjenester av høy kvalitet. For at de skal lykkes, forutsettes:

serviceorienterte kommuner med fokus på fornyelse og effektivisering
gode kommunale arbeidsplasser der medarbeiderinvolvering står sentralt
styrking av kommunenes samfunnsutviklerrolle
at kommunene opptrer slik at de oppnår tillit både som tjenesteprodusent, samfunnsutvikler og demokratisk arena.

Det økonomiske opplegget for 2007 (kapittel 3 i Kommuneproposisjonen)

Det økonomiske opplegget for 2007 innebærer fortsatt sterk realvekst i kommunesektorens inntekter. I 2007 legger regjeringen opp til realvekst i kommunesektorens samlede inntekter på mellom 4 og 5 milliarder kroner. Av veksten i samlede inntekter vil mellom 2 og 2½ milliarder kroner komme som frie inntekter. På grunn av fortsatt sterk vekst i antallet 16-18 åringer, vil fylkeskommunene få en noe sterkere relativ vekst i de frie inntektene enn kommunene. I 2006 er de frie inntektene økt med 5,7 milliarder kroner. Veksten i frie inntekter i 2007 kommer i tillegg til det inntektsløftet kommunesektoren har fått i år. Dette innebærer at de frie inntektene samlet sett vil øke med om lag 8 milliarder kroner i løpet av 2006 og 2007. Kommunesektoren må sørge for at inntektsveksten benyttes til å gi innbyggerne et bedre tjenestetilbud. Kommunesektoren har de senere årene gjennomført omfattende omstillings- og effektiviseringsprosesser. Det er viktig med fortsatt fornyings- og omstillingstiltak i kommunesektoren, slik at en størst mulig del av tilgjengelige ressurser går til bedring av tjenestetilbudet. Regjeringen legger til grunn at det er et effektiviseringspotensial i kommunesektoren. Dersom kommunesektoren effektiviserer virksomheten med ¼ prosent, tilsvarer dette et beløp på om lag 600 millioner kroner som kan brukes til en ytterligere styrking av tjenestetilbudet. Innenfor veksten i de samlede inntektene vil det ligge midler til barnehagesektoren, opptrappingsplanen for psykiatri og tiltak innenfor skolen. Det vil bli lagt fram konkrete bevilgningsforslag knyttet til disse formålene i statsbudsjettet for 2007. Forslaget til vekst i frie inntekter legger forholdene til rette for 2 000 nye årsverk i pleie- og omsorgssektoren i 2007. De kommunale og fylkeskommunale skattørene vil på vanlig måte fastsettes ved behandlingen av statsbudsjettet til høsten. Det legges opp til at skattøren fastsettes slik at det blir om lag lik prosentvis vekst i skatteinntektene og rammetilskuddene.

Regjeringen har besluttet å foreta en egen gjennomgang av inntektssystemet. Regjeringen vil i den sammenheng vurdere selskapsskatten som kommunal skatt. Regjeringen legger derfor opp til å fremme forslag til endringer i inntektssystemet for kommunene i kommuneproposisjonen for 2009. Når det gjelder fylkeskommunene, legger regjeringen opp til å se utvalgets forslag til endringer i inntektssystemet i sammenheng med forvaltningsreformen.

Inntil spørsmålet om kommunal selskapsskatt er avklart, foreslås det at nåværende ordning med å tilføre kommunene selskapsskatt som rammeoverføring videreføres. Det foreslås at selskapsskatten videreføres på om lag samme reelle nivå i 2007 som i 2006, tilsvarende drøyt 5 milliarder kroner. Dette svarer til at satsen for selskapsskatt reduseres fra 4,25 prosent i 2006 til 3,5 prosent i 2007.

Endringer i det økonomiske opplegget for 2006 (kapittel 4 i Kommuneproposisjonen)

Den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter fra 2005 til 2006 anslås nå til om lag 7,1 milliarder kroner, tilsvarende 3,1 prosent. Veksten i samlede inntekter i 2006 anslås å bli 0,8 milliarder kroner høyere enn anslått i fjor høst.

Skatteanslaget for kommunesektoren i 2006 er oppjustert med 800 millioner kroner.

Anslaget for prisveksten for kommunal tjenesteyting (deflatoren) er oppjustert med 0,2 prosentpoeng til 3 prosent. Isolert sett bidrar høyere prisvekst til å redusere realveksten i kommunesektorens inntekter med knapt 500 millioner kroner fra 2005 til 2006.

Forslagene som fremmes i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett innebærer blant annet økte øremerkede bevilgninger til kommunene med om lag 700 millioner kroner. Dette er i hovedsak knyttet til flere barnehageplasser i 2005 og en kapasitetsvekst i barnehageplasser i 2006 på linje med veksten i 2005, det vil si 13 500 nye heldagsplasser og 10 500 nye barn i barnehage.

Med dette anslaget på inntektsvekst i 2006 må det kunne påregnes fortsatt aktivitetsvekst i kommunesektoren. Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi har oppjustert sitt anslag på merutgifter i 2006 knyttet til den demografiske utviklingen med om lag ½ milliard kroner. Dette innebærer at kommunesektoren må bruke noe mer av inntektsveksten til å opprettholde dekningsgradene i det kommunale tjenestetilbudet enn tidligere anslått.

Rammefinansiering av kommunesektoren (kapittel 5 i Kommuneproposisjonen)

Regjeringen vil at kommunesektoren i all hovedsak skal rammefinansieres. Det er derfor et mål for regjeringen å redusere antallet og omfanget av øremerkede tilskudd. I St.prp. nr. 66 (2002-2003) *Om lokaldemokrati, velferd og økonomi i kommunesektoren 2004* ble det lagt fram en plan for innlemming av øremerkede tilskudd i perioden 2004-2007. Oppfølgingen av planen i 2007 omtales i kapittel 5.

Tilskudd til minoritetsspråklige elever i grunnskolen (kapittel 225 post 60) foreslås delvis innlemmet i inntektssystemet fra og med 2007. Den delen av tilskuddet som går særskilt til norskopplæring og morsmålsopplæring skal innlemmes i rammetilskuddet. Den delen av tilskuddet som er rettet mot barn i asylmottak foreslås opprettholdt som øremerket.

For å unngå uønskede fordelings effekter ved innlemmingen, vil tilskuddet i 2007 og 2008 fordeles etter fordeling basert på faktisk fordeling før 2007. Fram til ny kostnadsnøkkel blir lagt fram i kommuneproposisjonen for 2009, vurderes det hvilke kriterier som bør legges til grunn for fordeling av tilskuddet i inntektssystemet. Stortinget har tidligere gitt sin tilslutning til prinsippet om at kommunesektoren i hovedsak skal rammefinansieres. Regjeringen legger opp til en gjennomgang av samtlige øremerkede tilskudd og en vurdering av alternative virkemidler for å oppnå nasjonalt prioriterte målsettinger. Resultatet av dette arbeidet legges etter planen fram i kommuneproposisjonen for 2008.

Skjønnsrammen for 2007 (kapittel 6 i Kommuneproposisjonen)

Departementet foreslår at den samlede skjønnsrammen for 2007, eksklusiv kompensasjonen for omleggingen av den differensierte arbeidsgiveravgiften (DAA) settes til 1 993 millioner kroner. Av denne rammen går 1 184 millioner kroner til kommunene mens 809 millioner går til fylkeskommunene. Kompensasjonen for endringer i ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift foreslås fastsatt i forbindelse med statsbudsjettet for 2007.

I basisrammen regnes skjønnsrammen eksklusiv kompensasjon for særskilte endringer eller tilskudd. Dette er i tråd med målsetningen om at større deler av rammetilskuddet fordeles etter objektive kriterier. Departementet foreslår at basisrammen for 2007 reduseres med 10 prosent som tilsvarer om lag 159 millioner kroner. De isolerte omfordelingsvirkningene som følger av denne omdisponeringen vil være relativt små.

Fornyning i kommunal sektor - kvalitetsutvikling og konsultasjonsordningen (kapittel 7 i Kommuneproposisjonen)

Det er viktig at det videre fornyingsarbeid i kommunesektoren tar utgangspunkt i at kommunene og fylkeskommunene har lang erfaring i endrings-, effektiviserings- og omstillingsarbeid. Det er kommunene og fylkeskommunene selv som har, og skal ha, primæransvaret for omstilling og fornying i sektoren. Fornyingsarbeidet framover må bygge på at kommunene er kunnskapsbedrifter, omstillingen må ta utgangspunkt i norske forhold og drives kontinuerlig. Politikerne, innbyggerne, brukerne og arbeidstakerne og deres organisasjoner må involveres og det må legges et helhetlig perspektiv til grunn for arbeidet.

Kvalitetsutvikling og måling av kvalitet er sentralt i fornyingsarbeidet. Det er påbegynt et arbeid for å utvikle kvalitetsindikatorer med utgangspunkt i nøkkeltall som finnes i KOSTRA. SSB tar sikte på å publisere kvalitetsindikatorer første gang våren 2007.

I tillegg til å bidra til gode rammevilkår og økt kommunalt handlingsrom, bidrar departementet til å støtte omstillings- og utviklingsarbeide gjennom enkeltprosjekter, blant annet Stifinnerprogrammet, resultatledelse, effektivitetsprosjektet i regi av Senter for økonomisk forskning ved Universitetet i Trondheim og bruk av prosjektskjønnet til fornying i regi av fylkesmannen. I tillegg initierer nå departementet satsingen Smilende kommuner.

Staten og KS er enige i at konsultasjonsordningen skal utvikles og gjøres mer forpliktende. Det er enighet om at utviklingsarbeidet skal gjennomføres i løpet av 2006, slik at arbeidet med kommuneopplegget i statsbudsjettet for 2008 kan skje innenfor

rammene av en mer forpliktende konsultasjonsordning. Det legges opp til at de mest sentrale elementene i videreutviklingen av ordningen er bilaterale samarbeidsavtaler og kostnadsberegninger av reformer i kommunesektoren.

Lokaldemokrati i kommunene og kommunenes omdømme (kapittel 8 i Kommuneproposisjonen)

Det redegjøres her for Lokaldemokratikommisjonens to utredninger og hvordan disse skal følges opp.

Videre gis det en omtale av kommunesektorens omdømme. Kvalitet på tjenestene og den etiske standarden i kommunenes virksomhet står sentralt. Når det gjelder den etiske standard i kommunenes virksomhet er det et arbeid som må forankres i kommunene selv. Departementets rolle er først og fremst å se til at det foreligger et hensiktsmessig regel- og rammeverk for kommunenes virksomhet gjennom lover og forskrifter. Departementet vil ta initiativ til å sette ned et utvalg som blant annet skal vurdere om regelverket i tilstrekkelig grad regulerer ulike roller i forbindelse med bruk av selskaper, og reglene om egenkontrollen i kommunene.

Inndeling og interkommunalt samarbeid (kapittel 9 i Kommuneproposisjonen)

Endringer i kommunestrukturen skal være basert på frivillighet. Departementet ser dermed ikke behov for egne tiltak for å stimulere til kommunesammenslutninger. Med unntak av de kommunene som har fått løfte om tilskudd, vil departementet fjerne særskilte tilskudd til infrastrukturtiltak til kommuner som ønsker å slutte seg sammen. Bortsett fra tilskudd til infrastrukturtiltak vil kommuner som vurderer å slutte seg sammen eller vedtar å slutte seg sammen, få de samme tilskudd som tidligere. For øvrig inneholder kapitlet en gjennomgang av resultater fra Prosjektet "Framtidens kommunestruktur – kommuner med ansvar for egen utvikling"

Når det gjelder interkommunalt samarbeid vil departementet i løpet av våren 2006 legge fram en odelstingsproposisjon med forslag om nye regler for interkommunalt samarbeid som kommer i tillegg til dagens bestemmelser i kommuneloven.

Endringer i fagdepartementenes områder (kapittel 10 i Kommuneproposisjonen)

I *kapittel 10* gjennomgås endringer på fagdepartementenes områder som har relevans for kommunesektoren.

Utviklingen i kommuneøkonomi og tjenesteyting fram til 2005 (kapittel 11 og 12 i Kommuneproposisjonen)

Etter flere år med svekkelse av netto driftsresultat for kommunesektoren som helhet, stoppet den nedadgående trenden opp i 2003. Den finansielle situasjonen ble vesentlig styrket i 2004, og denne utviklingen har fortsatt i 2005. Netto driftsresultat ble betydelig forbedret i kommunene, og også fylkeskommunene fikk et betydelig driftsoverskudd. For kommunesektoren som helhet anslås netto driftsresultat til 3,9 prosent av inntektene i 2005, mot 2,2 prosent av inntektene i 2004. For kommunene utenom Oslo ble netto driftsresultat 3,9 prosent i 2005, mot 2,0 prosent i 2004. Fylkeskommunene fikk et netto driftsresultat på 4,0 prosent i 2005, mot 4,3 prosent i 2004. Oslo hadde et netto driftsresultat på 3,5 prosent i 2005, mot 1,1 i 2004.

Aktivitetsveksten i kommunesektoren var relativt lav fra 2004 til 2005. Det var riktignok vekst i sysselsettingen, men bruttoinvesteringene falt med 3 prosent i faste priser og kommunesektorens kjøp av varer og tjenester var uendret.

Etterspørselen etter kommunale tjenester er økende som en følge av den demografiske utviklingen. Veksten i antall barn fra 0 til 15 år flater ut, men antallet unge mellom 16 og 18 år øker, og det gjør også antallet eldre over 80 år.

Ved utgangen av 2005 er inntrykket at kommunesektoren har gjenopprettet den økonomiske balansen, samtidig som tjenesteproduksjonen innen grunnskolen og pleie og omsorgssektoren har vokst om lag i takt med elevtallet og antallet eldre. Samtidig har barnehageutbyggingen fortsatt. Fylkeskommunene har maktet å opprettholde dekningsgraden innen videregående opplæring for 16-18 åringer, selv om antall unge med rett til videregående opplæring har økt kraftig. Samtidig er det relativt store forskjeller kommunene i mellom i hvor godt tjenestetilbudet er utbygd.